

Nr 88

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om hjälpmedel för handikappade jämte motioner.

(3:e avd.)

Propositionen

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 7, punkt K 3) beräknat medel för bidrag till hjälpmedel för handikappade m. m. har Kungl. Maj:t i propositionen nr 41 under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 8 mars 1968 föreslagit riksdagen

1. att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal om inrättande och drift av ett handikappinstitut i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i statsrådsprotokollet,

2. att godkänna de i statsrådsprotokollet förordade grunderna för bidrag till vissa hjälpmedel m. m. för handikappade att gälla fr. o. m. den 1 juli 1968,

3. att godkänna de i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i grunderna för invalidbostadsbidrag att gälla fr. o. m. den 1 juli 1968,

4. att för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa

a) till Bidrag till handikappinstitutet ett anslag av 3 500 000 kr.,

b) till Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade ett förslagsanslag av 48 000 000 kr.,

c) till Bidrag till De handikappades riksförbund ett anslag av 300 000 kr.,

d) till Bidrag till De blindas förening ett anslag av 1 300 000 kr.

I propositionen behandlas i anslutning till handikapputredningens betänkande Bättre hjälpmedel för handikappade (SOU 1967: 60) bl. a. frågor om vissa ändringar och förbättringar av bestämmelserna för statsbidrag till hjälpmedel för handikappade, om inrättande av ett handikappinstitut och om statsbidrag till vissa handikapporganisationer.

Ett handikappinstitut föreslås inrättat den 1 juli 1968. Det kommer som ett centralt organ på hjälpmedelsområdet att få viktiga samordningsuppgifter när det gäller forsknings- och utvecklingsarbete i fråga om hjälpmedel för handikappade. I institutets uppgifter ingår att utarbeta normer för testning och egenskapsdeklaration av hjälpmedel och att pröva hjälpmedlens

lämplighet för handikappade. Institutet skall också verka som informationsorgan på hjälpmedelsområdet. Handikappinstitutet kommer att samverka med bl. a. sjukvårdshuvudmännen, som svarar för den lokala organisationen av hjälpmedelsverksamheten. Det föreslås att handikappinstitutet tills vidare drivs gemensamt av staten och Svenska centralkommittén för rehabilitering (SVCR).

En allmän översyn av reglerna för statsbidrag till hjälpmedel för handikappade har gjorts. Ett enhetligt bidragssystem för olika typer av hjälpmedel införs den 1 juli 1968. I samband därmed föreslås förbättringar i olika avseenden när det gäller handikappades möjligheter att få hjälpmedel med statsbidrag.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 230 av fru Nilsson och II: 292 av herrar Persson i Heden och Börjesson i Falköping vari hemställda att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa att frågan om statsbidrag för anskaffande av invalidbil till handikappade hemarbetande blir föremål för överväganden i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 326 av fru Diesen *m. fl.* och II: 412 av herr Fridolfsson i Stockholm *m. fl.* vari hemställda att till Bidrag till hjälpmedel för handikappade *m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisas ett förslagsanslag av 53 100 000 kr. samt att av dessa medel 100 000 kr. skall anvisas för bidrag till hjälpverksamhet bland dövblinda,

dels de likalydande motionerna I: 801 av herr Sörenson *m. fl.* och II: 1029 av herr Antonsson *m. fl.* vari föreslagits

att en stiftelse bildas för drivande av ett handikappinstitut och att staten, sjukvårdshuvudmännen och SVCR ingår i stiftelsen,

att stiftelsen står under ledning av en styrelse på nio ledamöter, där Kungl. Maj:t utser ordförande och ytterligare fem ledamöter, varav två skall vara representanter för handikapprörelsen och utses efter hörande av statens handikappråd eller motsvarande samarbetsorgan, två ledamöter skall utses av sjukvårdshuvudmännen och en av SVCR, suppleanter utses på enahanda sätt,

att Kungl. Maj:t har att utse ett utvecklingsråd i enlighet med handikapputredningens förslag, som kontinuerligt skall följa och bearbeta frågor om hjälpmedel för handikappade och rekommendera styrelsen de åtgärder som kan bli aktuella,

att garantier skapas för att institutets centrala verksamhet, när det gäller testning, bedömning och rekommendationer, inte kommer att gynna huvudmännen som samtidigt medverkar i tillverkning och försäljning av hjälpmedel,

att den av SVCR bedrivna individuella serviceverksamheten endast övergångsvis övertages av institutet,

att institutets behov av kontakt med hjälpmedelsverksamheten i stället sker genom ett samarbete med de regionala organen där institutet får möjlighet att lägga ut forsknings-, utvecklings-, testnings- och utredningsprojekt,

att Kungl. Maj:t får i uppdrag att träffa avtal om huvudmannaskapet för institutet med sjukvårdshuvudmännen och SVCR enligt de riktlinjer som anges i motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 800 av herr *Sörenson m. fl.* och II: 1030 av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.* vari hemställts att riksdagen vid behandling av propositionen nr 41 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ändrade bestämmelser för det statliga bosättningslånet, så att handikappade kan utnyttja länemöjligheterna vid sin bosättning,

dels de likalydande motionerna I: 796 av fröken *Mattson* och fru *Lilly Ohlsson* samt II: 1031 av herrar *Lindkvist* och *Arvidson* vari hemställts att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 41 måtte besluta att hjälpmedel för handikappade oavsett kostnaden bör utgå efter socialstyrelsens bestämmande,

dels de likalydande motionerna I: 799 av fröken *Stenberg* och fru *Hamrin-Thorell* samt II: 1032 av fröken *Ljungberg m. fl.* vari hemställts att riksdagen i anledning av proposition nr 41 måtte besluta att ansökan om statsbidrag till särskilt kostsamma hjälpmedel för vilka sådan efterfrågan föreligger att rationell produktion möjliggörs skall prövas av Kungl. Maj:t i vad avser ansökan om typgodkännande samt av socialstyrelsen i vad avser sökande handikappades behov,

dels motionen II:1033 av fru *Marklund m. fl.* vari hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att rätten till överklagning i ärenden som rör ordination av de i propositionen nämnda hjälpmedlen inskrives i bidragsbestämmelserna samt att i dessa fastställes vilken myndighet som skall utgöra prövningsinstans,

dels de likalydande motionerna I: 795 av herr *Thorsten Larsson* och fru *Nilsson* samt II: 1034 av herrar *Mattson* och *Dockered* vari hemställts

att riksdagen måtte uttala sig för att synskadade elevers behov av särskilt utformade läroböcker tillgodoses i enlighet med vad i motionerna anföres, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om statsbidrag till glasögon till synskadade barn blir föremål för överväganden och förslag,

dels motionen II: 1035 av herr *Mellqvist* vari hemställts att riksdagen måtte för ett bidrag till Sveriges dövas riksförbund för budgetåret 1968/69 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 240 000 kr.,

1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1968. 6 saml. Nr 88*

dels de likalydande motionerna I: 797 av fru *Elvy Olsson m. fl.* och II: 1036 av herr *Persson i Heden m. fl.* vari hemställdt

att riksdagen måtte uttala sig för en utökning av protesforskningen vid Norrbackainstitutet rörande neurosedynskadade barn, samt

att riksdagen för delta ändamål måtte till Bidrag till handikappinstitutet för budgetåret 1968/69 anvisa ett, jämfört med departementschefens förslag med 250 000 kr. förhöjt, anslag om 3 750 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 798 av fröken *Stenberg* och II: 1037 av fröken *Wetterström* vari hemställdt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad i motionerna anförts, varmed åsyftas bidragsrätt för vissa exemplifierade protesttyper.

Utskottets yttrande

Inrättande av ett handikappinstitut

Utskottet ansluter sig helt till den av handikapputredningen framförda och av samtliga remissorgan understödda meningen att ett centralt organ bör skapas med uppgifter främst att följa utvecklingen på hjälpmedelsområdet, överblicka och samordna forsknings- och utbildningsverksamheten och knyta samman denna med övrig verksamhet på området. Mot det av Kungl. Maj:t på grundval härav framlagda förslaget om att inrätta ett sådant centralt organ har utskottet inte någon invändning.

Departementschefen har i statsrådsprotokollet anført att staten och sjukvårdshuvudmännen gemensamt bär ansvaret för att de handikappades behov av hjälpmedel tillgodoses. SVCR fullgör med statsstöd uppgifter som bör ankomma på ett centralt organ. Kungl. Maj:ts förslag innebär att staten och SVCR överenskommer om gemensamma ekonomiska insatser för bildandet och driften av ett handikappinstitut. Sjukvårdshuvudmännen som enligt utredningens förslag tillsammans med staten skulle anordna och driva handikappinstitutet har avböjt att lämna finansiell medverkan men förklarat sig beredda att på olika sätt samarbeta med institutet. Det under förutsättning av vederbörligt godkännande mellan staten och SVCR träffade avtalet innehåller bl. a. att, om avtalsparterna är överens därom, annan som har intresse av verksamheten kan ingå som medpart i institutet.

Det förordade avtalet innebär sålunda i sak ett avtal om ekonomiska insatser. Ett beslut om sjukvårdshuvudmännens deltagande i ett sådant avtal genom stiftelsebildning eller eljest i enlighet med förslag i motionerna I: 801 och II: 1029 måste i första hand ankomma på sjukvårdshuvudmännen själva.

Det reella intresset av att sjukvårdshuvudmännens synpunkter beaktas och kontakten och samverkan mellan dessa och institutet på bästa sätt ändock främjas kommer till uttryck i föreslagna riktlinjer för institutets organisation och arbetssätt. Detsamma gäller samverkan med de handikappade. Syftet med de nämnda motionerna I: 801 och II: 1029 får förutsättas

bli i dessa delar och med hänsyn till förhållandena erforderligt tillgodosedda enligt departementschefens uttalande att han finner det naturligt att bland de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna kommer att ingå företrädare för de handikappade liksom någon representant för sjukvårdshuvudmännen. Utskottet delar dock departementschefens förhoppning att sjukvårdshuvudmännen framdeles inträder i institutet, vilket även skulle ställa ökade ekonomiska resurser till institutets förfogande. Utskottet avstyrker med hänsyn till det anförda bifall till hemställan i motionerna I: 801 och II: 1029 såvitt avser stiftelsebildning, styrelsen i en enligt motionerna bildad stiftelse och uppdrag till Kungl. Maj:t.

De i motionerna I: 801 och II: 1029 framförda kraven på vissa garantier mot gynnande av avtalspart finner utskottet helt tillgodosedda främst genom styrelsens föreslagna sammansättning och Kungl. Maj:ts befogenhet att i stadgar reglera institutets verksamhet.

Utskottet har inte heller funnit anledning förorda något riksdagens beslut i fråga om ett framtida skiljande från institutet av den individuella serviceverksamheten enligt förslaget i motionerna I: 801 och II: 1029. Det bakom hemställan liggande syftet är helt tillgodosett genom vad departementschefen i detta sammanhang förordat.

Enligt förslaget i propositionen skall institutets styrelse ha ett utvecklingsråd. Vad departementschefen anför om utvecklingsrådets uppgifter anknyter i allt väsentligt till handikapputredningens förslag. Motionerna I: 801 och II: 1029 är sålunda även i denna del tillgodosedda.

Statsbidrag till hjälpmedel för handikappade

Kungl. Maj:ts förslag innebär att de två här aktuella statsbidragskungörelserna förs samman i ett enhetligt bidragssystem och att hjälpmedelskungörelsen förenklas. Vid denna samordning skall vidare genomföras avsevärda förbättringar för de handikappade när det gäller möjligheterna att få hjälpmedel med statsbidrag, förbättringar som bl. a. rör förflyttningshjälpmedel då andra medicinska skäl än ortopediska föreligger, ADL-hjälpmedel även om de inte är särskilt avsedda för handikappade, kombinationshjälpmedel och hjälpmedel som nu förmedlas av De blindas förening (DBF) och De handikappades riksförbund (DHR).

Förslaget innebär att statsbidrag skall utgå för vissa speciella hjälpmedelstyper, på vilka exempel lämnas av departementschefen genom en uppräkningslista som utskottet förutsätter inte avses som uttömmande. Förutsättning för bidrag skall vara att hjälpmedlet efter noggrann och allsidig prövning bedömts vara av särskild betydelse i det individuella fallet. En ytterligare exemplifiering av särskilda hjälpmedelstyper enligt förslaget i motionerna I: 798 och II: 1037 förefaller därför utskottet inte erforderlig i detta sammanhang.

Handikapputredningen har övervägt även den i skilda sammanhang ak-

tualiserade frågan om statsbidrag till anskaffande av glasögon och för sin del funnit att frågan kräver ytterligare utredning. Utskottet förutsätter att sådan utredning företas på av handikapputredningen föreslaget eller annat sätt. Yrkandet i denna del i motionerna I: 795 och II: 1034 får därför anses tillgodosett.

I statsrådsprotokollet förordas att statsbidrag för särskilt kostsamma hjälpmedel bör utgå efter prövning av Kungl. Maj:t och i övrigt efter socialstyrelsens bestämmande. I anslutning härtill har i motionerna I: 796 och II: 1031 förordats att prövningen oavsett kostnaden för hjälpmedlet bör ankomma på socialstyrelsen. Motionärerna befarar att en Kungl. Maj:ts prövning av bidragsansökningar kan komma att inskränka på bidragsverksamheten.

Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:ts prövning inte kommer att i något större antal fall avse enskilt bidragsärende utan i första hand beslut huruvida ett kostsamt hjälpmedel bör föras upp på hjälpmedelsförteckningen, eventuellt förenat med särskilda föreskrifter om bidragsförfarandet i sådant fall. Sedan erfarenheter vunnits torde prövningen av enskilda bidragsärenden hos Kungl. Maj:t beträffande särskilt kostsamma hjälpmedel kunna begränsas ytterligare. Motionärernas farhågor torde därför vara ogrundade. Med hänsyn därtill och då det måste anses lämpligt att Kungl. Maj:t kan följa den snabba utvecklingen på området avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 796 och II: 1031.

Till den nämnda frågan anknyter även motionerna I: 799 och II: 1032 där det förordas en kompetensfördelning mellan Kungl. Maj:t och socialstyrelsen i fråga om bidrag till hjälpmedel så att ett typgodkännande skulle åvila Kungl. Maj:t medan den handikappades behov bedömdes av socialstyrelsen. Med hänsyn till det anförda och till att socialstyrelsens yttrande regelmässigt torde föregå ett Kungl. Maj:ts beslut även i enskilt ärende får motionärernas syften anses helt tillgodosedda.

Mot de förordade huvudprinciperna för ordinationsrätten har utskottet ingen erinran. Med hänsyn till innebörden i ordinationsrätten kan ett förvaltningsmässigt besvär förfarande vid missnöje inte lämpligen komma i fråga. Socialstyrelsen har att övervaka verksamheten såväl ur sociala som rent medicinska aspekter. Utskottet avstyrker motionen II: 1033.

Särskilda frågor

Utskottet har inte någon erinran mot vad departementschefen förordat om lyftanordningar m. m. och om tolkar för döva.

I motionerna I: 795 och II: 1034 har föreslagits ett riksdagens uttalande för att synskadade elevers behov av särskilt utformade läroböcker tillgodoses. Motionärernas syfte i denna del överensstämmer med skolans uppgifter. Betydelsen av speciella pedagogiska hjälpmedel för skilda slag av handikapp har alltmer uppmärksamats inom skolväsendet. Enligt utskottets

uppfattning pågår en sådan utveckling på området att ett riksdagens uttalande inte kan anses erforderligt.

Handikapputredningen har i uppdrag att se över bestämmelserna om bidrag till anskaffande och drift av motorfordon och kommer att senare redovisa sina överväganden. Med hänsyn därtill och med erinran om de vidgade möjligheterna till statsbidrag för vissa motordrivna invalidvagnar avstyrker utskottet motionerna I: 230 och II: 292.

En utvidgning av möjligheten att få bosättningslån till handikappade som flyttar in i nya bostäder förordas i motionerna I: 800 och II: 1030. Med beaktande av att just de av motionärerna avsedda bostäderna torde vara de med stöd av invalidbostadsbidrag bäst utrustade och med hänsyn till de vidgade möjligheterna att få bidrag till ADL-hjälpmedel kan anförda skäl inte anses tala för ett särskilt markerat behov i angivna fall. De extra kostnader som alltid uppkommer vid flyttning torde vid behov kunna täckas i annan ordning än genom statliga lån. Utskottet avstyrker motionerna.

Anslagsfrågor

I det belopp om 3,5 milj. kr. som staten föreslås tillskjuta till handikappinstitutet har inräknats 100 000 kr. som under ett antal år utgått till SVCR för protesforskning rörande neurosedynskadade barn inom den s. k. SVEN-gruppens samordnande ram. Det föreslagna anslaget till handikappinstitutet innebär en ökning med nära 3 milj. kr. jämfört med statsbidraget till SVCR för innevarande budgetår. De statliga insatserna för forskningsarbetet beträffande proteser för neurosedynskadade barn lämnas även över andra i arbetet deltagande statliga eller statsunderstödda institutioner. I motionerna I: 797 och II: 1036 förordas att ytterligare medel ställs till förfogande för en förstärkning av Norrbackainstitutets i SVEN-gruppen ingående protesforskningsresurser. Riksdagen har fattat beslut om bidrag till Norrbackainstitutet för nästa budgetår. Utskottet har inte heller övertygats om eventuella ytterligare resurser bör bindas till Norrbackainstitutets protesforskningslaboratorium. Sådana särskilda medel bör som även motionärerna föreslår anvisas som bidrag till handikappinstitutet för att möjliggöra de insatser som vid varje tidpunkt kan te sig mest angelägna med hänsyn till dispositionen av övriga resurser. Det ankommer på institutet att inom ramen för anslaget göra den prioritering av olika projekt som befinner lämplig. Det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet av 3,5 milj. kr. bör kunna täcka även detta ändamål. Utskottet avstyrker därför motionerna I: 797 och II: 1036 och tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

De av Kungl. Maj:t i övrigt framställda förslagen om medelsanvisning har inte föranlett någon utskottets erinran.

Förslag om ett på statsbudgeten upptaget anslag av 240 000 kr. till Sveriges dövas riksförbund har framställts i motionen II: 1035. Förbundet har för innevarande budgetår av Kungl. Maj:t från socialdepartementets anslag

till Extra utgifter beviljats bidrag med 25 000 kr. Bidrag har även utgått från skolöverstyrelsen. Utskottet förutsätter att skäliga statliga bidrag kan påräknas även för nästa budgetår. Utskottet avstyrker motionen.

Det i motionerna I: 326 och II: 412 under allmänna motionstiden framförda yrkandet syftar till att 100 000 kr. ställs till förfogande för hjälpmedelsverksamhet bland de dövblinda. Syftet med förslaget torde ha tillgodosetts genom den i propositionen föreslagna möjligheten att försöksvis lämna sjukvårdshuvudmännen statsbidrag till kostnader för arvode åt tolkar för döva.

Utskottets hemställan

Utskottet som tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i vad de inte särskilt berörts i det föregående hemställer

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 801 och II: 1029 bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna avtal om inrättande och drift av ett handikappinstitut i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, i anledning av motionerna I: 799 och II: 1032 och med avslag å motionerna I: 796 och II: 1031 godkänner i statsrådsprotokollet förordade grunder för bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade att gälla fr. o. m. den 1 juli 1968,

3. beträffande ytterligare exemplifiering av hjälpmedelstyper att riksdagen avslår motionerna I: 798 och II: 1037,

4. beträffande läroböcker och glasögon att riksdagen avslår motionerna I: 795 och II: 1034,

5. beträffande besvär över ordination att riksdagen avslår motionen II: 1033,

6. beträffande motorfordon för hemarbetande handikappade att riksdagen avslår motionerna I: 230 och II: 292,

7. beträffande bosättningslån att riksdagen avslår motionerna I: 800 och II: 1030,

8. beträffande uttalande för viss ökad forskning att riksdagen avslår motionerna I: 797 och II: 1036, såvitt nu är i fråga,

9. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänner i statsrådsprotokollet förordade ändringar i grunderna för invalidbostadsbidrag att gälla fr. o. m. den 1 juli 1968,

10. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 797 och II: 1036, såvitt nu är

i fråga, till *Bidrag till handikappinstitutet* för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisar ett anslag av 3 500 000 kr.,

11. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till *Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade* för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 48 000 000 kr.,

12. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisar

a) till *Bidrag till De handikappades riksförbund* ett anslag av 300 000 kr.,

b) till *Bidrag till De blindas förening* ett anslag av 1 300 000 kr.,

13. beträffande bidrag till Sveriges dövas riksförbund att riksdagen avslår motionen II: 1035,

14. beträffande medelsanvisning för hjälp bland de dövblinda att riksdagen avslår motionerna I: 326 och II: 412.

Stockholm den 26 april 1968

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström (s), Birger Andersson (s), Virgin (h), Ivar Johansson (cp), Fritz Persson (s), Rikard Svensson (s), fru Wallentheim (s), herrar Nyman (fp), Mårtensson (s), Bertil Petersson (s), Ottosson (h), Wååg (s), Schött (h) och fru Elvy Olsson (cp) samt

från a n d r a kammaren: herrar Bohman (h), Blidfors (s), Almgren (s), Nihlfors (fp), Bergman (s), Mattsson (cp), fröken Olsson (s), herrar Gustafsson i Skellefteå (fp), Lindholm (s), Gustafsson i Uddevalla (s), Lindahl (s), fröken Ljungberg (h), herrar Mundebo (fp), Nilsson i Tvärålund (cp) och Gustavsson i Ängelholm (s).

Reservation

av herr *Mundebo* (fp).